

ლალი გულედანი

მსოფლიო ებრაელობის ძირითადი ეთნიკური განშტოებები – მიზრახვები (ეთიოპიელი ებრაელები)

საუკუნეების მანძილზე ებრაელების მშობლიური ადგილებიდან განდევნის გამო, ძველი მსოფლიოს სხვადასხვა ადგილას, ხშირად ერთმანეთისგან შორს, წარმოიქმნა ებრაული თემები, რამაც გამოიწვია მათი ერთმანეთისგან გახანგრძლივებული იზოლაცია. დიასპორის თემები განვითარდა ისრაელის მკვიდრი მოსახლეობის გეოგრაფიული სიშორის და ადგილობრივი გარემოს გავლენის ქვეშ ენობრივი, პოლიტიკური, კულტურული, დემოგრაფიული და ბევრი სხვა თვალსაზრისით, რაც გამოვლინდა მათ შორის ებრაული ენობრივი მრავალფეროვნების, კულინარიული თავისებურებების, ლიტურგიკული წეს-ჩვეულებების, რელიგიური ინტერპრეტაციების წყაროებში და სხვა.

ადრინდელი დროიდან მოყოლებული, დიასპორების უმეტესობა იყოფა სამ ძირითად ეთნიკურ განშტოებად (ებრაულად **תופ** ნიშნავს „თემებს“).

ებრაელებს შორის ყველაზე დიდი ეთნიკური ჯგუფებია **აშქენაზები** (ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპიდან, კერძოდ, თითქმის ყველა ებრაელი რუსეთში) და **სეფარდები** (წარმოშობით ესპანეთიდან და პორტუგალიიდან, შემდეგ კი ხმელთაშუაზღვისპირეთში მიმოფანტული) [1. 315].

დიდ ეთნიკურ ჯგუფად გამოიყოფა ასევე **მიზრახებად** წოდებული ებრაელები აღმოსავლეთის ქვეყნებიდან, რომელიც მოიცავს: არაბ, ეთიოპიელ, სპარს, ბუხარელ, მთიელ ებრაელებს და ლახლუხებს.

მიზრახები ებრაელთა მნიშვნელოვან ეთნიკურ ჯგუფს წარმოადგენენ. 'იოზ – ეს სიტყვა ებრაულ ენაში აღმოსავლელს ნიშნავს. მიზრახები ანუ აღმოსავლელი ებრაელები ითვლებიან ცალკე ეთნოჯგუფად, ძირითადად გეოგრაფიული არეალის გათვალისწინებით და არიან ახლო აღმოსავლეთის, ჩრდილოეთ აფრიკისა და დასავლეთ აზიის ქვეყნებში მცხოვრები ებრაელები (ებრაულად სხვადასხვანაირად მოიხსენიებენ მათ: (**יְהוּדִים**) – იეჰუდეი ჰამიზრახ ან მიზრახიმ (**מִיִּזְרַח**), ასევე ზოგჯერ მიზრახი (**מִזְרַחִי**), 'ედოთ ჰა-მიზრახ (**יִזְרָאֵל-מִזְרַחִי** – ებრაული თემები). ისინი, ფართო გაგებით, მოიცავენ არა მხოლოდ ისლამური, ძირითადად, არაბული ქვეყნების (ერაყი, ეგვიპტე, სუდანი, ტუნისი, ალჟირი, ლიბანი, ლიბია, სირია, მაროკო) ებრაელებს, არამედ ასევე ქურთ, ირანელ, ბუხარის, კავკასიის მთიელ ებრაელებს და სხვა. მიზრახები გვხვდებიან ყველგან – მაროკოდან კალკუტამდე. ეს განსხვავებული ებრაული საზოგადოება პირველად ოფიციალურად დაჯგუფდა ერთ ეთნიკურ იდენტობაში მეორე მსოფლიო ომის დროს. ხშირად ამ ჯგუფში მოიაზრებიან ქართველი ებრაელები, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ოდითგანვე დამკვიდრებული მათი პირველი ნაკადის წარმომადგენლები თავს სეფარდებად მიიჩნევენ [2.126; 3.129].

ამრიგად, „მიზრახი“ არის სოციალურ-პოლიტიკური ტერმინი, რომელიც მოიცავს ებრაელებს როგორც არაბული ან მუსლიმური მინებიდან, ასევე არამუსლიმური ქვეყნებიდანაც. ისრაელში აშკენაზურმა მმართველმა წრეებმა ეს ტერმინი შემოიღეს მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ არაბული ქვეყნებიდან იმდროინდელი ემიგრანტების დიდი ტალღის საპასუხოდ. ტერმინი მალევე დამკვიდრდა თავად ემიგრანტებს შორის საკუთარი თავის იდენტიფიკაციის მიზნით [8].

ჩრდილოეთ აფრიკისა და ახლო აღმოსავლეთის ებრაული თემები, სხვა ებრაული ეთნიკური ჯგუფებისგან განსხვავე-

ბით, ჰეტეროგენული საზოგადოებაა; შედგება მრავალფეროვანი და განსხვავებული კულტურის მქონე ებრაული თემებისგან, რომლებსაც ხშირად ერთმანეთთან არანაირი კავშირი არ აქვთ. „მიზრახი“ დამოუკიდებელი განშტოებაა და სრულიად განსხვავებული, მაგრამ ხშირად მას ტერმინ „სეფარდთან“ აიგივებენ, ვინაიდან ისინი გარკვეულ რელიგიურ ტრადიციებს იზიარებენ [7].

ისრაელის სახელმწიფოს შექმნამდე, მიზრახი ებრაელების ზოგიერთი ჯგუფი თავს არ მიიჩნევდა ცალკე ებრაულ ქვეჯგუფად. ისინი თვლიდნენ, რომ სეფარდები არიან, რადგან იცავდნენ სეფარდული იუდაიზმის ჩვეულებებს და ტრადიციებს ცალკეულ თემებში გავრცელებული წეს-ჩვეულებებისგან გარკვეული განსხვავებებით. ასეთ გამონაკლის ჯგუფს წარმოადგენს, როგორც აღინიშნა, პირველი ნაკადი ქართველი ებრაელებისა, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე ცხოვრობდნენ საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში.

მიზრახი ებრაელები არ არიან გაერთიანებული ერთი ებრაული ენით. თითოეული ქვეჯგუფი საუბრობს საკუთარ ენაზე. მათ შორის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი განშტოებაა არაბული ქვეყნების ებრაელობა, რომელიც მრავალი ქვეჯგუფით არის წარმოდგენილი. არაბულენოვანი ებრაელები (al-yahud al-'arab; : اليهود العرب; ,יְהוּדֵי אֲרָב', არაბი ებრაელები), არაბული ქვეყნების ებრაელთა ერთობლიობა, საუბრობდა ებრაულ-არაბული ენის სხვადასხვა დიალექტზე. 1940-1970 წლებში მათმა უმეტესობამ დატოვა საცხოვრებელი ადგილები, გადასახლდა ისრაელში და სხვა მრავალ ქვეყანაში, რის შედეგადაც არაბულ ქვეყნებში ებრაული თემები მინიმუმამდე შემცირდა ან მთლიანად გაქრა. იგივე შეიძლება ითქვას მეორე დიდ განშტოებაზე – სპარსელ ებრაელებზე. ტერმინი „სპარსელი ებრაელები“ გამოიყენება ირანის ებრაული საზოგადოების უმრავლესობის აღსანიშნავად, რომლებიც საუბრობენ, ავღანეთის, ცენტრალური აზიის და აღმოსავლეთ კავკასიის მთის ებრაელების

მსგავსად, ებრაულ-ირანულ ენაზე არამეული და ებრაული ნაზავით, რომელიც იყოფა მრავალ დიალექტად. ფართო გაგებით, ეს ტერმინი ხშირად გამოიყენებოდა ავღანელი და ბუხარის ებრაელობის მიმართებითაც. მე-16 საუკუნის დასაწყისამდე ირანის, შუა აზიისა და ავღანეთის ებრაელობა, ფაქტობრივად, გაერთიანებულ თემს წარმოადგენდა, ხოლო ამ ერთიანი და დიდი თემის ეთნიკურ ჯგუფებად დაყოფა გამოიწვია რიგმა პოლიტიკურმა მოვლენებმა და, ბუნებრივია, დროთა განმავლობაში ეს დიდი ეთნიკური საზოგადოება დაიყო ქვეჯგუფებად [9.448].¹

დღეს მიზრახი ებრაელების უმეტესობა ცხოვრობს ისრაელში ან შეერთებულ შტატებში. ისინი, სხვა ებრაელებთან შედარებით, უფრო მეტად ინარჩუნებენ კავშირებს თავიანთი წარმოშობის ფესვებთან. მიუხედავად იმისა, რომ მიზრახი ებრაელები თავდაპირველად ისრაელში მკაცრი დისკრიმინაციის წინაშე აღმოჩნდნენ მათი დაბალი სოციალური დონის გამო, დროთა განმავლობაში უფრო მეტი აღიარება მოიპოვეს ისრაელის საზოგადოებაში და თავისი წვლილი შეიტანეს ქვეყნის აღმშენებლობაში.

ებრაული საზოგადოება ეთიოპიაში – ბეტა ისრაელი (ებრაული ბეით ისრაელიდან, „ისრაელის სახლი“) – არსებობს, სულ მცირე, 15 საუკუნის განმავლობაში. ეთიოპიელი ებრაელები ან ფალაშა (ეთიოპიური ეთნონიმი ფალაშა ძველ ეთიოპიურ ენაზე (geez) „არაადგილობრივებს“, „მოხეტიალეებს“ ნიშნავს) არის საზოგადოება ჩრდილოეთ და ჩრდილო-დასავლეთ ეთიოპიაში. თავად ფალაშები თავს სოლომონისა და შიბა დე-

¹ წინამდებარე სტატიაში მიზრახების ეთნიკური განშტოებებიდან წარმოვადგენთ მხოლოდ ეთიოპიელ ებრაელებს, როგორც სრულიად თავისებურ ეთნიკურ წარმონაქმნს, ხოლო მიზრახი ებრაელების დანარჩენი მსხვილი განშტოებების ჩამოყალიბების პროცესისა და ეთნიკური თავისებურების შესახებ ინფორმაციას განვიხილავთ სამომავლოდ, ცალ-ცალკე ჯგუფების მიხედვით.

დოფლის შთამომავლებად თვლიდნენ. ამბობენ, როდესაც სოლომონმა დედოფალზე უარი თქვა, იგი უკვე ფეხმძიმედ იყო და სასახლიდან წასვლისთანავე შეეძინა ვაჟი მენელიკი, რომელმაც მოგვიანებით დააარსა დასახლება ეთიოპიაში [11].

ეთიოპიელი ებრაელების ეთნოლინგვისტური ჯგუფის (საზოგადოების) უმეტესობის სასაუბრო ენა არის ამჰარული – ეთიოპიის ოფიციალური ენა, მცირე ნაწილი კი საუბრობს ტიგრაიზე. ფალაშას ლიტურგიული ენა არის გეეზი [4]. ისრაელში ბევრი მათგანი ცდილობდა ებრაულის შესწავლას, თუმცა, ზოგადად, მათთან ივრითის ცოდნა ერთ-ერთ ყველაზე დაბალ დონედ ითვლება სხვა ქვეყნების ებრაელ ემიგრანტებს შორის.

არსებობს ბეტა ისრაელის ჩამოყალიბების შესახებ სხვადასხვა მოსაზრება: მათი წარმოშობის შესახებ ინფორმაცია ვარაუდის დონეზეა, თუმცა ერთ-ერთი ვერსიით, ფალაშა იუდაიზმზე მოქცეული ერთ-ერთი ადგილობრივი ტომი უნდა იყოს. თავდაპირველად ისინი, ძირითადად, დასახლებულები იყვნენ ტანას ტბის მიდამოებში და მის ჩრდილოეთით. ეთიოპიური ქრონიკები მოწმობენ, რომ იუდაიზმი ფართოდ გავრცელებული იყო ჩრდილო ეთიოპიაში აქსუმის მეფობისას, ქრისტიანობის მიღებამდე (4-5 სს.). სავარაუდოდ, ბეტა ისრაელის საზოგადოება არსებითად წარმოადგენდა იმ მოსახლეობის ნარჩენს, რომელიც ცხოვრობდა ძველი ეთიოპიის სამეფო აქსუმის წინაქრისტიანული პერიოდიდან. თანამედროვე მკვლევრები აღიარებენ, რომ ბეტა ისრაელის ფორმირება უნდა იქნეს აღქმული, როგორც მე-14-16 საუკუნეებში ეთიოპიაში მომხდარი პროცესების შედეგი. ამ პერიოდში ბევრი, ეგრეთ წოდებული, „ეიპუდების“ ადრინდელი ჯგუფი (მოიცავდნენ: აჯანყებულებს, ერეტიკოსებს, აგრეთვე ადამიანებს, რომლებიც ასწავლიდნენ იუდაიზმს), მცხოვრები ჩრდილო-დასავლეთ ეთიოპიაში, გაერთიანდა ერთ ეთნიკურ საზოგადოებად, მეტსახელით „ფალაშა“ [9. 756].

ბეტა ისრაელის საკუთარი, საკმაოდ თავისებური იდენტობის გაჩენა სხვადასხვა პოლიტიკური, ეკონომიკური და იდეოლოგიური ფაქტორების შედეგი იყო. სხვა თეორიის მიხედვით, ბეტა ისრაელის თემი არ წარმოდგება ადგილობრივი მოსახლეობისგან, რომლებმაც მიიღეს ებრაული რელიგია ჩვენი ეპოქის პირველ საუკუნეებში, არამედ არის ეთიოპიის ქრისტიანობის ერთ-ერთი განშტოების თავისებური განვითარების შედეგი, რომელიც უფრო მეტად იყო იუდაიზმის გავლენის ქვეშ. გარეგნულად, ეთიოპიელი ებრაელები ცოტათი განსხვავდებიან ეთიოპიის ადგილობრივი მოსახლეობისგან – ამჟამადაც, თუმცა თავად საზოგადოებაში არ არსებობს ერთგვაროვანი ტიპი. ქამიტური და სემიტური ელემენტების შერევის გამო, ეთიოპიელ ებრაელებს შორის დიდი განსხვავებაა კანის ფერსა და სახის მახასიათებლებში. ისინი ემსგავსებიან ზოგჯერ აფრიკულ ტიპს (აგაუს) და ზოგჯერ – სემიტურს, კერძოდ, აღმოსავლელი ებრაელების ტიპს [14].

პირველი სარწმუნო ცნობები ფალაშას შესახებ ჩნდება სამხედრო ქრონიკებში, რომლის მიხედვითაც, ეთიოპიის იმპერატორ ამდა სეიონის პერიოდში დაიწყო ომი ებრაელების წინააღმდეგ, რამაც ტრაგიკული როლი ითამაშა ბეტა ისრაელის თემის ჩამოყალიბების პროცესში. ებრაელების შევიწროება გრძელდებოდა მე-15 საუკუნეში იმპერატორ იეშაგის მმართველობისას. მან არა მხოლოდ სასტიკად დაამარცხა ისინი, არამედ აიძულა მიეღოთ ქრისტიანობა. ამასთან დაკავშირებით გამოსცა დეკრეტი გაქრისტიანებული ებრაელებისთვის მიწების საკუთრებაში გადაცემის თაობაზე. ებრაელების დიდი ნაწილი იძულებული გახდა გადასახლებულიყო პერიფერიულ რეგიონებში, სადაც ცენტრალური ხელისუფლების გავლენა შედარებით შესუსტებული იყო, ხოლო დანარჩენებმა მიიღეს გამოცემული დეკრეტის პირობები, რითაც საგრძნობლად გაუარესდა მათი სოციალური მდგომარეობა. მე-16-17 საუკუნეებში სხვადასხვა პოლიტიკურმა, ეკონომიკურმა და რელიგიურმა

ფაქტორმა კიდევ უფრო გაამწვავა ურთიერთობა ბეტა ისრაელსა და ქრისტიან მმართველებს შორის.

ეთიოპიის ისტორიის თანამედროვე პერიოდი დაიწყო ნე-გუს თეოდროსის (თეოდორე II; 1855) ხელისუფლებაში მოსვლით, რომელმაც მოახერხა უზენაესი ძალაუფლების აღდგენა. მან, იმ დროის ერთ-ერთმა ყველაზე ძლიერმა სამხედრო ლიდერმა, გააცოცხლა უზენაესი ხელისუფლების ძალა და ავტორიტეტი შეეცადა ქვეყნის გაერთიანებასა და რეფორმირებას, სექტანტობის ყოველგვარი გამოვლინების წინააღმდეგ გაილაშქრა და როგორც იუდაიზმი, ისე ისლამი სეპარატიზმის იდეოლოგიურ გამოხატულებად გამოაცხადა, რის გამოც მისი მმართველობის დროს მოხდა ბეტა ისრაელის წევრების მასობრივი ძალადობრივი ნათლობა (1850-80-იანი წლები).

განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი ეთიოპიელი ებრაელების ისტორიაში არის მე-14-17 საუკუნეები, როცა ისინი თავიანთი იდენტობის შესანარჩუნებლად იბრძოდნენ ეთიოპიის სახელმწიფოს დომინანტური ქრისტიანული საზოგადოების პოლიტიკური, სამხედრო, ეკონომიკური და რელიგიური ზეწოლის ფონზე. ეს პროცესი გრძელდებოდა საუკუნეების მანძილზე. უნდა აღინიშნოს მეჩვიდმეტე და მეთვრამეტე საუკუნეებში მათი პოლიტიკური დამოუკიდებლობის და, ნაწილობრივ, ასიმილაციის პროცესიც გონდართა დინასტიის საზოგადოებასა და სახელმწიფოში. ასევე, შემდგომი ახალი გამოწვევები და გავლენები ევროპელი პროტესტანტი მისიონერებისა და დასავლელი ებრაელებისგან მეცხრამეტე და მეოცე საუკუნეებში, რაც გამჭვირვალედ ვლინდება ეთიოპიური და ევროპული წერილობითი წყაროების დეტალური შესწავლითა და შიდა ზეპირ ტრადიციებზე დაყრდნობით [5].

ეთიოპიელი ებრაელები მისდევდნენ არათალმუდური იუდაიზმის გარკვეულ ნაირსახეობას. მათი რელიგიური იდეოლოგიისა და პრაქტიკის ტრანსფორმაციის შედეგად ჩამოყალიბდა მკვეთრად განსხვავებული რელიგიური სისტემა, რომ-

ლის ძირითადმა ელემენტებმა (სისუფთავის კანონები, დღესასწაულები, ლიტურგია) განიცადეს მე-14-15 საუკუნეების ქრისტიანული ბერების გავლენა [6.282]. ფალაშის რწმენა ემყარებოდა ძველ აღთქმას, ბერძნულიდან თარგმნილს გეგზე და ზეპირ ტრადიციას. ფალაშები მკაცრად იცავდნენ შაბათს, იყენებდნენ მთვარის კალენდარს რელიგიურ ყოველდღიურ ცხოვრებაში; ნაწილობრივ იცავდნენ ქოშერს, იკეთებდნენ წინადაცვეთას, მაგრამ არ აღნიშნავდნენ ხანუქას და ფურიმს. ფარაშა აღიარებს ხუთნიგნეულს და უარყოფს თალმუდს [13]. XX საუკუნეში ბეტა ისრაელში, მონაზვნობის ინსტიტუტის გაქრობის შემდეგ, სასულიერო პირები საზოგადოების მთავარი სულიერი ლიდერები გახდნენ. ისინი ასრულებდნენ ლიტურგიულ წეს-ჩვეულებებს, აღასრულებდნენ მსხვერპლშენივას, ასრულებდნენ წინადაცვეთას და ეწეოდნენ აქტიურ საზოგადოებრივ ცხოვრებას. ადგილობრივ ქრისტიან მოსახლეობასთან მჭიდრო ურთიერთობით ორივე რელიგია ავსებდა არსებულ რწმენას, რაც გახდა იუდაიზმის ასეთი ორიგინალური ადგილობრივი ვერსიის საფუძველი [12].

ასე რომ, ბეტა ისრაელის ეთნიკური თვითშეგნების საფუძველი იყო რელიგიური სისტემა, რომელიც აერთიანებდა ძველი აღთქმის ებრაულ, ქრისტიანულ და პანეთიოპიურ შეხედულებებსა და რიტუალებს.

ასობით წლის განმავლობაში ეთიოპიაში, მათი რელიგიის წყალობით, ისინი ებრაელებად ითვლებოდნენ და ეჭვგარეშეა, რომ ფალაშები განსაკუთრებული ეთნიკური ჯგუფი იყო, მაგრამ ეს არ აღმოჩნდა საკმარისი თანამედროვე დროში მათი მყისიერი და სრული აღიარებისთვის დანარჩენი ებრაული სამყაროს მიერ. ისრაელში, სახელმწიფო დონეზე, ისინი ებრაელებად აღიარეს მხოლოდ 1973 წელს, დიდი ყოყმანის შემდეგ. ამ წელს ისრაელის მთავარმა სეფარდმა რაბინმა ოვადია იოსეფმა გადაწყვიტა, რომ ეთიოპიის საზოგადოების წევრები უნდა ჩაითვალოს დანის დაკარგული ტომის შთამომავლებად [10].

80-იან წლებში ისრაელმა გადაწყვიტა ეთიოპიის ხელი-სუფლების აკრძალვა დაეძლია და მაინც გამოეყვანა ებრაელები აფრიკიდან; მოეხდინა მათი ისრაელში რეპატრიაცია, რაც რამდენიმე ეტაპად განხორციელდა კიდეც ისრაელის სახელმწიფოს მთავრობის დიდი ხელშეწყობით. ჩატარდა ეთიოპიელი ებრაელების ევაკუაციისთვის ისრაელის სამხედრო ოპერაცია „მოსე“, „იესო“, „სოლომონი“ და ა.შ. [15. 68]. რეპატრიაციის პროცესში ბევრი ეთიოპიელი დაიღუპა. ეთიოპიელ ებრაელებს შორის განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს ფალაშმურას საზოგადოება. ესენი ძალდატანებით გაქრისტიანებული ებრაელები იყვნენ, მაგრამ, ისრაელში ასვლის სურვილით, გიურის მიღების შემდეგ, ამ ჯგუფის გარკვეულმა ნაწილმა შეძლო მიზნის მიღწევა, რაც ისრაელის მთავრობის ხანგრძლივი და რთული დისკუსიის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილებით გახდა შესაძლებელი.

ისრაელში შეიქმნა ადაპტაციის სპეციალური პროგრამა ეთიოპიიდან და სუდანიდან ასული ახალი რეპატრიანტებისთვის: ეთიოპიელი ებრაელები, ძირითადად, დაბალი ინტელექტუალური დონის, გაუნათლებელი საზოგადოება იყო; არ ლაპარაკობდნენ ებრაულად, თანამედროვე ქალაქები და ურბანული ცხოვრება მათთვის უცხო რამ იყო. ისინი მიჩვეულები იყვნენ ხელოსნობითა და სოფლის მეურნეობით საარსებო პირობების შექმნასა და ამ გზით ოჯახების რჩენას. მათ უმძიმეს პირობებსა და დისკრიმინაციას დააღწიეს თავი და მოუწიათ ადაპტირება სრულიად განსხვავებულ კულტურასთან.

ამრიგად, ეთიოპიელი ებრაელები სხვა ეთნიკური ჯგუფებისგან სრულიად განსხვავებული და განსაკუთრებული მახასიათებლებით გამოირჩევიან. მათი პროფესია არ ყოფილა ვაჭრობა, რაც მსოფლიო ებრაელობისგან განსხვავებული იდენტური ნიშანია. ისინი არიან ბიბლიური, რაბინამდელი ებრაელები; აღიარებენ თორას (დანერილ კანონს), მაგრამ არა თალმუდს. მათი ენა არ არის ებრაული, არამედ გეეზია. მათი ლი-

დერები არიან მღვდლები (კოჰანები) და არა რაბინები. ისინი არ აღნიშნავენ პოსტბიბლიურ ებრაულ დღესასწაულებს (ხანუქა, ფურიმი), არც კანონის პოსტბიბლიურ ინტერპრეტაციებს იცავენ (მაგალითად, ხორცისა და რძის შერევის აკრძალვას) და ა.შ., მაგრამ, მიუხედავად ყველაფრისა, საუკუნეების მანძილზე თავიანთი იდენტობის შესანარჩუნებლად იბრძოდნენ ეთიოპიის სახელმწიფოს დომინანტური ქრისტიანული საზოგადოების და სხვადასხვა განწყობის ხელისუფალთა პოლიტიკური, სამხედრო, ეკონომიკური და რელიგიური ზეწოლის ფონზე.

ლიტერატურა – REFERENCES

1. გულედანი ლ. მსოფლიო ებრაელობის ძირითადი ეთნიკური განშტოებები – აშქენაზები და სეფარდები, ახლო აღმოსავლეთი და საქართველო, XIII, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2021.
2. გულედანი ლ. მე-19 საუკუნეში საქართველოში მიგრირებული ებრაელები, კულტურის ისტორიისა და თეორიის საკითხები, XXXIV, 2021.
3. ლომთაძე თ. საქართველოს ებრაელთა ენობრივი რეპერტუარი, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება, XLVIII, ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტი, თბილისი, 2020.
4. Anbessa Teferra, Jewish Amharic – https://brill.com/view/book/edcoll/9789004359543/B9789004359543_003.xml
5. Quirin James. The Evolution of the Ethiopian Jews: A History of the Beta Israel (Falasha) to 1920, Los Angeles: TSEHAI Publishers, 2010.

6. Rabbi Steven Saltzman, The Status of Jews Rabbi Steven Saltzman saltzman_ethiopian.pdf
7. Rabbi Rachel M. Solomin, Sephardic, Ashkenazic and Ethiopian Jews <https://www.myjew>
8. Rachael Gelfman Schultz, Mizrahi Jews in Israel <https://www.myjewishlearning.com/article/mizrahim-in-israel/>
9. Краткая Еврейская Энциклопедия, Главные редакторы: Ари Авнер, д-р Нафтали Прат; т.6 (1992); т.10. (2001), Общество по исследований еврейских общин, Иерусалим.
10. Макеенко Елена, Кто такие евреи-эфиопы и ли 19 фактов о Фалашах, 7, 5 июля 2015 г.
<http://booknik.ru/today/facts/kto-takie-evrei-efiopy/>
11. Русский перевод эфиопской книги "Слава Царей" /Кебра Негаст/, глава 32 -
<http://odnapl1yazyk.narod.ru/000kn1.htm>
12. Сливина Марина, Откуда взялись евреи в Эфиопии?
<https://isralove.org/load/2-1-0-3185>
13. Фалаша, Народы и культуры, Словари и энциклопедии на академике
https://people_and_cultures.academic.ru/1484/%D0%A4%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%B0
14. Эфиопские евреи, Электронная энциклопедия, ОПТ, 2001
<https://eleven.co.il/diaspora/ethno-linguistic-groups/15132/>
15. רחל חלד, רחל מא'ר, בשער' העבר'ת, 'צא לאור בחוצת המרכז לטכנולוגיה חינוכית
1992 תל- אביב

LALI GULEDANI

**THE MAJOR ETHNIC DIVISIONS
OF THE WORLD'S JEWS – MIZRAHI JEWS
(ETHIOPIAN JEWS)**

Sammery

Since ancient times, the Jews scattered throughout the world were divided into different ethnic groups, far from their homeland. Most diasporas are divided into three major ethnic groups (עדות in Hebrew means "communities"):

The largest ethnic groups among the Jews are the Ashkenazim (from Central and Eastern Europe, in particular almost all Jews in Russia) and the Sephardim (originally from Spain and Portugal and then scattered across the Mediterranean).

There is also a large ethnic group of so-called Mizрахim - the Jews from Eastern countries, which in a broad sense includes Arabs, Ethiopians, Persians, Bukharan, mountain Jews, and Lakhluks.

The Mizрахim are an important ethnic group of Jews. מזרחי in Hebrew means "Eastern". The Mizрахim, or Eastern Jews, are considered to be a separate ethnic group, mainly based on geographical area, and are predominantly Jewish in the Middle East, North Africa, and West Asia. Jews from Islamic, mainly Arab countries (Iraq, Egypt, Sudan, Tunisia, Algeria, Lebanon, Libya, Syria, Morocco), but also Kurds, Jews from Iran, Bukhara, the Caucasus Mountains, etc. Mizрахim are found everywhere from Morocco to Calcutta. For the first time, they were officially grouped in one ethnic identity during World War II, and are often considered to be Georgian Jews, despite the fact that the members of the first migration flow to Georgia have long regarded themselves as Sephardim.

Thus, "Mizrahi" is a socio-political term that includes Jews from Arab or Muslim lands, including Jews from North Africa, the Middle East, and parts of the Caucasus.

Jewish communities in North Africa and the Middle East, unlike other Jewish ethnic groups, are heterogeneous communities, composed of Jewish communities with diverse and different cultures that often have no connection to each other.

Mizrahi Jews are not united by a single Hebrew language. Each subgroup speaks its language. One of the largest branches among them is the Jewish population in the Arab countries, which is represented by many subgroups. The same can be said of the second great branch, the Persian Jews. The term "Persian Jews" in a broad sense was often used in reference to Afghan and Bukharan Jews as well. Until the beginning of the 16th century, the Jews of Iran, Central Asia, and Afghanistan were a united community and the division of this single and large community into ethnic groups was led by several political events and naturally over time this large ethnic community was subdivided.

In this article, we present only the Ethiopian Jews from the Mizrahi ethnic sects as a completely peculiar ethnic formation (group) - the Beta Israel (Jewish Beit from Israel, "House of Israel") - has existed for at least 15 centuries. Ethiopian Jews, or Falasha, is a community in northern and northwestern Ethiopia. The study discusses the assumptions of the emergence of this community, colloquial and liturgical language, identical and cultural characteristics. A brief history of Beta Israel is also given, which makes it clear that Ethiopian Jews are distinguished from other ethnic groups by completely different and special characteristics. They are biblical, pre-rabbinic Jews, recognizing the Torah (written law) but not the Talmud. Their language is not Hebrew but Geesia. Their leaders are priests (kohens) and not rabbis. They do not celebrate post-biblical Jewish holidays (Hanukkah, Furim), nor do they adhere to post-biblical interpretations of the law (for example, the prohibition of mixing meat and milk), etc ... Throughout centuries, they fought against the odds to maintain their identity and struggled through the political, military, economic and religious pressure coming from the dominant Christian community of the Ethiopian state and the authorities of various moods.